

BALCANII DE VEST

Uniunea Europeană a elaborat o politică de sprijinire a integrării treptate în UE a țărilor din Balcanii de Vest. La 1 iulie 2013, Croația a devenit prima dintre cele șapte țări care s-a alăturat UE, iar Albania, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Macedonia de Nord și Serbia au statutul de țări candidate. S-au deschis negocieri și capitole de aderare cu Muntenegru și Serbia, s-au deschis negocieri cu Albania și Macedonia de Nord în iulie 2022 și cu Bosnia și Herțegovina în martie 2024, iar Kosovo și-a depus cererea de aderare la UE în decembrie 2022.

TEMEI JURIDIC

- Titlul V din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE): acțiunea externă a UE;
- Articolul 207 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE): acordurile comerciale internaționale;
- Articolul 49 din TUE: condițiile privind cererea de aderare și calitatea de membru.

OBIECTIVE

Uniunea Europeană își propune să promoveze pacea, stabilitatea și dezvoltarea economică în Balcanii de Vest și să deschidă posibilitatea integrării acestor țări în UE.

CONTEXT

În 1999, UE a lansat procesul de stabilizare și de asociere (PSA), un cadru pentru relațiile dintre UE și țările din regiune, precum și Pactul de stabilitate, o inițiativă mai amplă care implică toți principalii actori internaționali. În 2008, Pactul de stabilitate a fost înlocuit de Consiliul de Cooperare Regională. Consiliul European de la Salonic din 2003 a reafirmat că toate țările care făceau parte din PSA erau potențiale candidate la aderarea la UE. Această „perspectivă europeană” a fost reafirmată în strategia Comisiei din februarie 2018 pentru Balcanii de Vest și în declarațiile adoptate în urma mai multor reuniuni la nivel înalt UE-Balcanii de Vest.

INSTRUMENTE

A. Procesul de stabilizare și de asociere (PSA)

Lansat în 1999, PSA constituie cadrul strategic de sprijinire a apropierei treptate dintre țările din Balcanii de Vest și UE. PSA se bazează pe relații contractuale bilaterale, asistență financiară, dialog politic, relații comerciale și cooperare regională.

Relațiile contractuale iau forma acordurilor de stabilizare și de asociere (ASA). Acestea prevăd cooperarea economică și politică și instituirea unor zone de liber schimb cu țările respective. Fiecare ASA stabilește structuri de cooperare permanentă bazându-se pe principii democratice comune, pe drepturile omului și pe statul de drept. Consiliul de stabilizare și de asociere, care se reunește anual la nivel ministerial, supraveghează aplicarea și implementarea acordului în cauză. Este asistat

de Comitetul de stabilizare și de asociere. În sfârșit, o Comisie parlamentară de stabilizare și asociere (CPSA) – o Comisie parlamentară mixtă în cazul Macedoniei de Nord – asigură cooperarea la nivel parlamentar între parlamentele statelor din Balcanii de Vest și Parlamentul European.

De la intrarea în vigoare a ASA încheiat cu Kosovo, în aprilie 2016, în prezent sunt în vigoare ASA încheiate cu toate țările candidate și țările potențial candidate din Balcanii de Vest. În cazul Kosovo, ASA este un acord încheiat doar cu UE, pe care statele membre nu trebuie să îl ratifice (cinci state membre nu recunosc statutul de stat independent al Kosovo). Comerțul și aspectele comerciale din ASA sunt incluse în acorduri interimare. Acestea intră în vigoare, în general, la scurt timp după semnare, întrucât comerțul este o competență exclusivă a UE.

B. Procesul de aderare

Țările care doresc să devină membre ale UE trebuie să îndeplinească criteriile politice de la Copenhaga (a se vedea fișa descriptivă despre extinderea Uniunii [5.5.1](#)). După recunoașterea candidaturii unei țări, aceasta avansează de-a lungul diverselor stadii ale procesului într-un ritm care depinde în mare parte de meritele sale și de progresele pe care le înregistrează.

Țara candidată trebuie să adopte și să implementeze întreaga legislație a UE (acquisul comunitar). Comisia raportează cu privire la progresele înregistrate în rapoartele sale anuale de țară. Fiecare decizie importantă este luată de Consiliu, care hotărăște în unanimitate, de la deschiderea negocierilor până la încheierea acestora. Tratatul de aderare trebuie să fie aprobat de Parlament și Consiliu, înainte de a fi ratificat de toate statele contractante, inclusiv de țara aderentă, prin procedura parlamentară specifică sau printr-un referendum.

Țările candidate și potențial candidate beneficiază de asistență financiară pentru a realiza reformele necesare. Din 2007, asistența pentru preaderare din partea UE a fost atribuită prin intermediul unui singur instrument unificat: Instrumentul de asistență pentru preaderare (IPA).

Majoritatea țărilor candidate și potențial candidate pot, de asemenea, să ia parte la programe ale UE.

C. Cooperarea regională

Integrarea europeană și cooperarea regională sunt strâns legate. Unul dintre obiectivele principale ale PSA este încurajarea țărilor din regiune să coopereze într-o gamă largă de domenii, inclusiv urmărirea penală a crimelor de război, chestiunile legate de frontiere, refugiații și combaterea criminalității organizate. O componentă specifică a IPA este dedicată cooperării regionale și programelor transfrontaliere.

Consiliul de Cooperare Regională (CCR), cu sediul la Sarajevo, își desfășoară activitatea conform orientărilor Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est. CCR vizează sprijinirea aspirațiilor europene și euro-atlantice ale membrilor săi care nu fac parte din UE, precum și întărirea cooperării în domenii precum dezvoltarea socială și economică, energia și infrastructura, justiția și afacerile interne, cooperarea în materie de securitate, dezvoltarea capitalului uman și relațiile parlamentare. UE și multe dintre statele sale membre sprijină CCR și iau parte la activitatea acestuia.

O altă inițiativă regională importantă este Acordul central european de comerț liber. În plus, țările din Balcanii de Vest participă la o serie de cadre regionale.

D. Regimul de călătorii fără viză

Regimul de călătorii fără vize în spațiul Schengen a fost acordat cetățenilor Republicii Macedonia de Nord, Muntenegrului și Serbiei în decembrie 2009, precum și cetățenilor din Albania și Bosnia și Herțegovina în noiembrie 2010. În ianuarie 2012, a fost lansat un dialog cu Kosovo pentru liberalizarea regimului vizelor. În iulie 2018, Comisia a confirmat că Kosovo a îndeplinit toate criteriile. Din ianuarie 2024, în urma unor negocieri interinstituționale prelungite și a votului final al Parlamentului European din aprilie 2023, Kosovo beneficiază de posibilitatea ca cetățenii săi să călătorească fără viză în spațiul Schengen.

STADIUL ACTUAL

A. Albania

Albania a depus cererea de aderare la UE la 28 aprilie 2009. În octombrie 2013, Comisia a recomandat fără echivoc ca Albaniei să i se acorde statutul de țară candidată la aderarea la UE, pe care l-a obținut în iunie 2014. Ținând cont de progresele înregistrate de Albania, Comisia a recomandat în mod repetat deschiderea negocierilor de aderare. În iunie 2018, Consiliul a aprobat eventuala deschidere a negocierilor de aderare cu Albania în luna iunie a anului următor, cu condiția să fi fost îndeplinite condițiile necesare. În martie 2020, Consiliul a decis să aprobe deschiderea negocierilor de aderare, așteptând să fie îndeplinite anumite condiții. În iulie 2020, Comisia a prezentat statelor membre proiectul de cadru de negociere – primul care ține seama de „metodologia revizuită pentru extinderea către Balcanii de Vest”, publicată în februarie 2020. Negocierile de aderare cu Albania și Macedonia de Nord, tratate în comun din cauza unei recomandări pozitive comune din partea Comisiei, au fost deschise oficial în iulie 2022, în urma unor întârzieri îndelungi cauzate în principal de problemele dintre Macedonia de Nord și Bulgaria legate de identitate, limbă și istorie.

B. Bosnia și Herțegovina

Deși un ASA cu Bosnia și Herțegovina a fost negociat și semnat în iunie 2008, intrarea sa în vigoare a fost înghețată, în special deoarece această țară nu a aplicat încă o hotărâre importantă a Curții Europene a Drepturilor Omului. „Abordarea reînnoită” a UE față de această țară, care pune accentul pe guvernarea economică, a dus la intrarea în vigoare a ASA la 1 iunie 2015, după o lungă așteptare. Țara a depus cererea de aderare la 15 februarie 2016. În mai 2019, Comisia și-a publicat avizul, ce conține o listă de 14 priorități-cheie care ar trebui îndeplinite de Bosnia și Herțegovina, pentru ca negocierile de aderare să fie deschise. Printre prioritățile-cheie s-a numărat asigurarea funcționării corespunzătoare a CPSA, dimensiunea parlamentară a ASA (prioritatea-cheie 3). La 30 și 31 octombrie 2023, la aproape opt ani de la prima reuniune eșuată a CPSA din noiembrie 2015, o a treia reuniune de sine stătătoare a CPSA UE-Bosnia și Herțegovina a avut loc cu succes la Sarajevo. Acest lucru a determinat Comisia să concluzioneze, în raportul său de țară din 2023 privind Bosnia și Herțegovina, că prioritatea-cheie 3 a fost îndeplinită. În urma războiului de agresiune al Rusiei

împotriva Ucrainei și a deciziei UE din iunie 2022 de a acorda statutul de țară candidată Moldovei și Ucrainei, Consiliul European a decis să acorde statutul de țară candidată și Bosniei și Herțegovinei în decembrie 2022. Negocierile de aderare cu Bosnia și Herțegovina au fost deschise oficial în martie 2024, în urma unei recomandări pozitive din partea Comisiei la începutul lunii respective.

C. Republica Macedonia de Nord

Fosta Republică iugoslavă a Macedoniei (în prezent Republica Macedonia de Nord) a solicitat aderarea la UE în martie 2004 și a primit statutul de țară candidată în decembrie 2005. Cu toate acestea, țara nu a putut deschide negocierile de aderare timp de mulți ani, în principal din cauza litigiului cu Grecia privind utilizarea numelui de „Macedonia”. Acest diferend a fost soluționat prin „Acordul de la Prespa”, cu privire la noul nume al țării – Republica Macedonia de Nord (sau Macedonia de Nord în formă scurtă) – care a intrat în vigoare în februarie 2019. Din 2009, Comisia, cu sprijinul constant al Parlamentului European, recomandase invariabil deschiderea negocierilor de aderare. În iunie 2018, Consiliul a aprobat eventuala deschidere a negocierilor de aderare cu Republica Macedonia de Nord în iunie 2019, cu condiția să fie îndeplinite condițiile necesare. În martie 2020, Consiliul a decis în sfârșit să aprobe deschiderea negocierilor de aderare, fără a mai pune alte condiții. În iulie 2020, Comisia a prezentat statelor membre proiectul de cadru de negociere – primul care ține seama de „metodologia revizuită pentru extinderea către Balcanii de Vest”. Negocierile de aderare cu Macedonia de Nord și cu Albania, tratate în comun din cauza unei recomandări pozitive comune din partea Comisiei, au fost deschise oficial în iulie 2022, în urma unor întârzieri îndelungi cauzate în principal de problemele dintre Macedonia de Nord și Bulgaria legate de identitate, limbă și istorie.

D. Kosovo

Kosovo este un candidat potențial pentru aderarea la UE. Țara și-a declarat unilateral independența în februarie 2008. Cinci state membre ale UE (Cipru, Grecia, România, Slovacia și Spania), două țări din regiune (Serbia și Bosnia și Herțegovina), cei trei „noi solicitanți” (Georgia, Moldova și Ucraina) și doi membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU (China și Federația Rusă) nu au recunoscut independența Kosovo. În iulie 2018, la șase ani după publicarea unei foi de parcurs privind liberalizarea vizelor, Comisia a confirmat că Kosovo a îndeplinit toate criteriile. Din ianuarie 2024, în urma unor negocieri interinstituționale prelungite și a votului final al Parlamentului European din aprilie 2023, Kosovo beneficiază de posibilitatea ca cetățenii săi să călătorească fără viză în spațiul Schengen. După încheierea în aprilie 2013 a unui acord istoric privind normalizarea relațiilor de către Belgrad și Priștina („Acordul de la Bruxelles”), Consiliul European a decis în iunie 2013 să deschidă negocierile privind un ASA cu Kosovo, iar acesta a intrat în vigoare la 1 aprilie 2016. Viitoarea integrare a Kosovo în UE, ca și cea a Serbiei, rămâne strâns legată de dialogul dintre Kosovo și Serbia, facilitat de UE, care ar trebui să conducă la un acord global de normalizare a relațiilor dintre ele, obligatoriu din punct de vedere juridic. Kosovo (ca și Serbia) trebuie să-și intensifice eforturile de a-și îndeplini obligațiile care îi revin în urma unui acord revizuit la începutul anului 2023, menit să relanseze dialogul care s-a împotmolit.

E. Muntenegru

Muntenegru, care și-a câștigat independența în 2006, și-a depus cererea de aderare la UE în decembrie 2008. A primit statut de țară candidată în decembrie 2010, iar negocierile de aderare au fost deschise în iunie 2012. În conformitate cu „noua abordare” a UE privind procesul de aderare, capitolele esențiale privind statul de drept – capitolul 23 privind reforma sistemului judiciar și drepturile fundamentale și capitolul 24 privind justiția, libertatea și securitatea – au fost deschise în primele faze ale negocierilor, în decembrie 2013. Până acum, au fost deschise toate cele 33 de capitole de negociere examinate, dintre care numai trei au fost închise provizoriu. Ultimul capitol esențial rămas (privind politica în domeniul concurenței) a fost deschis în iunie 2020. Cu toate acestea, tulburările politice și instabilitatea din Muntenegru au dus la stagnarea procesului de integrare în UE în ultimii ani.

F. Serbia

Serbia și-a depus candidatura pentru aderarea la UE în decembrie 2009 și a primit statut de țară candidată în martie 2012, după ce Belgradul și Priștina au ajuns la un acord privind reprezentarea regională a Kosovo. Negocierile de aderare au început oficial la 21 ianuarie 2014. Primele două capitole, inclusiv cel privind normalizarea relațiilor cu Kosovo, au fost deschise în decembrie 2015. La 18 iulie 2016, principalele capitole privind statul de drept, capitolele 23 și 24, au fost deschise. Până în prezent, au fost deschise 22 din cele 35 de capitole de negociere, dintre care două au fost închise provizoriu. Cele patru capitole care fac parte din „Al patrulea cluster” (privind agenda verde și conectivitatea durabilă) au fost deschise în decembrie 2021, după o perioadă de doi ani în care nu a fost deschis niciun capitol. De atunci, nu au fost deschise capitole sau clustere noi. Viitoarea integrare a Serbiei în UE, ca și cea a Kosovo, rămâne strâns legată de dialogul dintre Serbia și Kosovo–facilitat de UE, care ar trebui să conducă la un acord global de normalizare a relațiilor dintre ele, obligatoriu din punct de vedere juridic. Serbia (ca și Kosovo) trebuie să-și intensifice eforturile de a-și îndeplini obligațiile care îi revin în urma unui acord revizuit la începutul anului 2023, menit să relanseze dialogul care s-a împotmolit.

ROLUL PARLAMENTULUI EUROPEAN

Parlamentul este implicat pe deplin în PSA, fiind nevoie de aprobarea sa pentru încheierea tuturor ASA [articolul 218 alineatul (6) din TFUE]. De asemenea, trebuie să aprobe orice nouă aderare la UE (Articolul 49 din TUE). Mai mult decât atât, datorită atribuțiilor sale bugetare, Parlamentul are o influență directă asupra sumelor alocate IAP. Comisia pentru afaceri externe a Parlamentului numește raportori permanenți pentru toate țările candidate și potențial candidate. Parlamentul își exprimă pozițiile cu privire la extindere sub formă de rezoluții anuale pe marginea ultimelor rapoarte de țară ale Comisiei.

În iunie 2020, în urma summitului UE-Balcanii de Vest de la Zagreb (desfășurat online), Parlamentul a elaborat și un set de recomandări privind Balcanii de Vest. La 23 noiembrie 2022, Consiliul a adoptat recomandări suplimentare privind o nouă strategie a UE pentru extindere, inclusiv încheierea negocierilor cu țările în curs de aderare până cel târziu la sfârșitul deceniului actual. La 29 februarie 2024, Consiliul

a adoptat o rezoluție referitoare la aprofundarea integrării UE în vederea extinderilor viitoare.

Parlamentul întreține relații bilaterale cu parlamentele țărilor din Balcanii de Vest prin delegațiile sale, care se întâlnesc regulat cu omologii lor din Balcanii de Vest pentru a discuta aspecte relevante pentru PSA și procesele de aderare la UE, în medie de două ori pe an. Atunci când este invitat, Parlamentul participă ca observator la majoritatea alegerilor în cele șase țări din Balcanii de Vest și a făcut deja acest lucru în toate. De asemenea, a desfășurat o serie de activități și programe privind democrația parlamentară și consolidarea capacităților, adaptate la nevoile parlamentelor partenere din Balcanii de Vest. În ultimii ani, Parlamentul a facilitat apropierea dintre partidele politice în Macedonia de Nord și Serbia.

André De Munter
04/2024